

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2018-04-17

Närvarande: F.d. justitierådet Leif Thorsson samt justitieråden Erik Nymansson och Dag Mattsson

Ett tryggt och mer hållbart premiepensionssystem

Enligt en lagrådsremiss den 29 mars 2018 har regeringen (Finansdepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i socialförsäkringsbalken,
2. lag om ändring i lagen (2000:192) om allmänna pensionsfonder (AP-fonder),
3. lag om ändring i lagen (2005:59) om distansavtal och avtal utanför affärslokaler,
4. lag om ändring i marknadsföringslagen (2008:486).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kansliråden Fredrik Opander och Anne-Therése Zetterström.

Förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i socialförsäkringsbalken

64 kap.

17 a §

I paragrafen anges att Pensionsmyndighetens fondavtal ska vara affärsmässiga och att de ska innehålla vissa angivna villkor.

Av lagrådsremissen framgår att Pensionsmyndighetens fondavtal – i likhet med nuvarande samarbetsavtal mellan Pensionsmyndigheten och fondförvaltarna – ska vara standardavtal och att samma villkor således ska gälla för alla fondförvaltare. Enligt Lagrådets mening bör detta förhållande även framgå av lagtexten.

Enligt vad som anges i remissen står det, såsom i dag, Pensionsmyndigheten fritt att, vid sidan av de villkor som framgår av paragrafen, ställa upp ytterligare villkor i fondavtalen. Det förhållandet att paragrafen inte utesluter att ytterligare villkor tas in i avtalen bör framgå av dess ordalydelse. Detta kan ske genom att ordet ”minst” tas in före ordet ”innehålla” i den första meningen i andra respektive tredje stycket.

17 c §

Paragrafen innehåller bestämmelser om hur ett avtal om fondavtal ska ingås mellan en fondförvaltare och Pensionsmyndigheten. Tanken är att ett sådant avtal ingås efter ansökan hos myndigheten och att myndigheten ska bifalla ansökningen om vissa i paragrafen uppräknade förutsättningar är uppfyllda.

Som paragrafen är utformad kan det uppstå tvekan om ett fondavtal skulle kunna komma till stånd på annat sätt än det i lagen föreskrivna, dvs. med stöd av allmänna avtalsrättsliga regler. Lagtexten bör preciseras så att det står klart att detta inte är möjligt.

Vidare bör det av den sista punkten framgå att det är Pensionsmyndigheten som ensidigt bestämmer vilka villkor i fondavtalet som ska vara uppfyllda. Saken kan ha betydelse vid ett överklagande av ett beslut av myndigheten att avslå en begäran om fondavtal; det ska då inte finnas något egentligt utrymme för rätten att göra en annan bedömning av vilka villkor som ska vara uppfyllda.

Lagrådet föreslår att paragrafen utformas enligt följande.

Ett fondavtal ingås efter ansökan av fondförvaltaren hos Pensionsmyndigheten. Om ansökningen bifalls, är ett avtal ingånget mellan fondförvaltaren och myndigheten.

Pensionsmyndigheten ska bifalla ansökningen, om

:-:-:-:-

9. fondförvaltaren och fonden i övrigt uppfyller de villkor i fondavtalet som Pensionsmyndigheten bestämmer.

23 §

Eftersom valrätt inte föreligger när medel överförs första gången, bör första stycket första meningen i paragrafen förslagsvis lyda så:

Pensionsspararen har rätt att bestämma var de medel som för spararens räkning förs över enligt 18 § ska placeras, utom i det fall som avses i 24 §.

40 §

I paragrafens första stycke anges att Pensionsmyndigheten får ta ut avgifter från fondförvaltare för att täcka myndighetens kostnader för

handläggning av ansökan enligt 17 c §, granskning av fondförvaltare och fonder enligt 3 § tredje stycket och information om fonder.

Som närmare utvecklats under föredragningen är avsikten att Pensionsmyndigheten ska täcka samtliga de aktuella kostnaderna genom avgifter och att dessa kostnader således inte ska belasta pensionsspararna som kollektiv. Mot denna bakgrund bör i paragrafen ordet "får" ersättas med "ska".

46 §

I paragrafen finns ett förbud mot marknadsföring och försäljning via telefon av tjänster och produkter på premiepensionsområdet, med såväl civilrättslig som marknadsrättslig påföljd.

Av paragrafen bör tydligare framgå att den civilrättsliga påföljden – ogiltighet av avtalet – kan göras gällande endast av pensionsspararen. Det bör också tydliggöras att ogiltigheten träffar inte bara ett avtal som ingås i telefon utan också ett avtal som ingås senare men där en marknadsföring med telefon kan anses ha varit ett led i avtalets ingående. Det kan noteras att detta ska gälla även om det senare avtalet skulle upprättas skriftligen efter ytterligare diskussioner mellan parterna.

I paragrafen behöver däremot inte uttryckligen anges att pensionsspararen vid ogiltighet av avtalet inte är skyldig att betala för några tjänster eller produkter; detta ligger i själva påföljden.

Det ska anmärkas att bestämmelsen – som den är utformad – inte föreskriver någon yttersta tidsgräns för när pensionsspararen kan göra gällande ogiltigheten. Det utesluter inte att en domstol vid tillämpning av paragrafen skulle kunna komma fram till att det av

allmänna principer följer att pensionsspararen ändå måste reagera inom viss tid.

Lagrådet föreslår att paragrafen utformas enligt följande.

Marknadsföring eller försäljning av tjänster och produkter på premiepensionsområdet får inte ske via telefon.

Ett avtal som har ingåtts i strid med förbudet i första stycket får inte göras gällande mot pensionsspararen.

Ett handlande som strider mot förbudet i första stycket ska vid tillämpning av 5, 23 och 26 §§ marknadsföringslagen (2008:486) anses som otillbörligt mot konsumenter. Ett sådant handlande kan medföra marknadsstörningsavgift enligt 29–36 §§ marknadsföringslagen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 november 2018. Äldre bestämmelser ska dock alltjämt gälla för samarbetsavtal som tecknats före den dagen. Samarbetsavtalen kan sägas upp bl.a. om de "inte längre är förenliga med ändrade rättsliga förutsättningar för premiepensionssystemets funktion", då under förutsättning att Pensionsmyndigheten på en gång säger upp samtliga samarbetsavtal (§ 14.2 andra stycket i de allmänna villkoren för samarbetsavtal). I promemorian har antagits att Pensionsmyndigheten ska säga upp samtliga avtal den 1 juli 2018 till upphörande den 1 oktober 2018. Fram till lagändringarnas ikraftträdande synes dock samarbetsavtalen vara förenliga med förutsättningarna för systemets funktion. Det får förutsättas att uppsägningarna av samarbetsavtalen sker vid den senare tidpunkt då lagändringarna träder i kraft.

Om en förvaltare inom viss tid som Pensionsmyndigheten ska ge till känna ansöker om att få teckna fondavtal enligt den föreslagna 64 kap. 17 c §, fortsätter samarbetsavtalet att gälla till dess myndigheten meddelat beslut om bifall eller avslag till ansökan. Avslås ansökan beträffande någon fond ska den avregistreras. När en förvaltares samtliga fonder har avregistrerats upphör samarbetsavtalet att gälla.

När en fond avregistrerats ska enligt § 6.4 i de allmänna villkoren Pensionsmyndighetens andelsinnehav avvecklas på det sätt som myndigheten bestämmer. Enligt vad som anges i remissen förväntas drygt 260 fonder, med ett fondkapital på 170 miljarder kr, inte uppfylla kraven för att få fondavtal. Vilka effekter detta får för pensionssparares tillgodohavanden bör redovisas i det fortsatta beredningsarbetet.

Förslaget till lag om ändring i marknadsföringslagen

1 §

Paragrafens andra stycke innehåller en förteckning "bl.a." över lagar där det finns bestämmelser om marknadsföring. Redan av formuleringen framgår att förteckningen inte är fullständig. Ändå uppdateras den, enligt vad som upplysts, mycket ofta. Den synes inte fylla någon egentlig funktion – till skillnad från bestämmelsen om marknadsstörningsavgift i 29 § – och Lagrådet föreslår att andra stycket upphävs.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.